

Svensk sjuksköterskeförenings policy för klimat och hälsa

1. Bakgrund

Hälso- och sjukvården och därmed sjuksköterskans arbete och ansvar påverkas av att vi lever i en värld som förändras. En av de största framtida utmaningarna för hälso- och sjukvården är förändringarna i klimatet. Utmaningen berör främst hälsoeffekter som har sin grund i ökade temperaturer, luftföroreningar, färskvattenanvändning, migration, förlust av biologisk mångfald och markförstörelse.

Vid FN:s toppmöte 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 för hållbar utveckling (1). Syftet är att utrota fattigdom och hunger, främja god hälsa och utbildning, öka jämställdhet och jämlikhet, säkra de mänskliga rättigheterna för alla samt främja fred och hållbar tillväxt. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling.



Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agendan 2030 – både på hemmaplan och när det gäller att bidra till det globala genomförandet.

Genomförandet innebär en successiv omställning av Sverige som modern och hållbar välfärdsstat. Sverige ska transformeras till världens första fossilfria välfärdsland.

För att Sverige ska kunna visa vägen mot en hållbar utveckling måste hela samhället vara delaktigt. Alla ska vara med och ingen ska lämnas utanför.

FN:s mellanstatliga panel om klimatförändring (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) konstaterar att klimatförändringarna fortsätter (2). Det varmaste årtiondet och de varmaste åren som har uppmätts har inträffat efter 2000. Havet värms upp alltmer och havsnivån stiger. Natur och samhällen påverkas redan i dag över hela världen. Om temperaturen fortsätter att stiga i den takt som forskarna ser och förutspår kommer det att leda till mycket allvarliga konsekvenser för livet på jorden. Motståndskraftiga ekosystem är förutsättningen för vår existens eftersom de producerar vår mat, vårt rena vatten och syret människor andas.

De närmaste tio åren är avgörande för att undvika katastrofala climateffekter. Rapporten visar att en global uppvärmning på 2 grader inte är en acceptabel gräns eftersom följderna är ännu allvarigare än forskarna tidigare trott. Redan vid 1,5 graders uppvärmning kommer följderna bli allvarliga. Det går fortfarande att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader, men då måste utsläppen minska radikalt. Det krävs ett sammanhållet globalt och nationellt politiskt arbete för att säkra en god miljö även i framtiden.

Lancetkommissionen visade år 2015 i en sammanställning av olika forskningsresultat att det finns ett samband mellan växthusgaser, klimatförändringar, climateffekter och hälsoeffekter (3). I denna rapport är forskarna tydliga med att nödvändiga insatser mot klimatförändringar samtidigt erbjuder rejäla möjligheter för den globala hälsan. De potentiella hälsofördelarna från klimatåtgärder är enorma och inkluderar möjligheter att minska luftföroreningar i särskilt drabbade städer, erbjuda dieter med förbättrade näringsvärden, säkerställa energi-, mat- och vattensäkerhet, och minska fattigdom samt sociala och ekonomiska ojämlikheter.

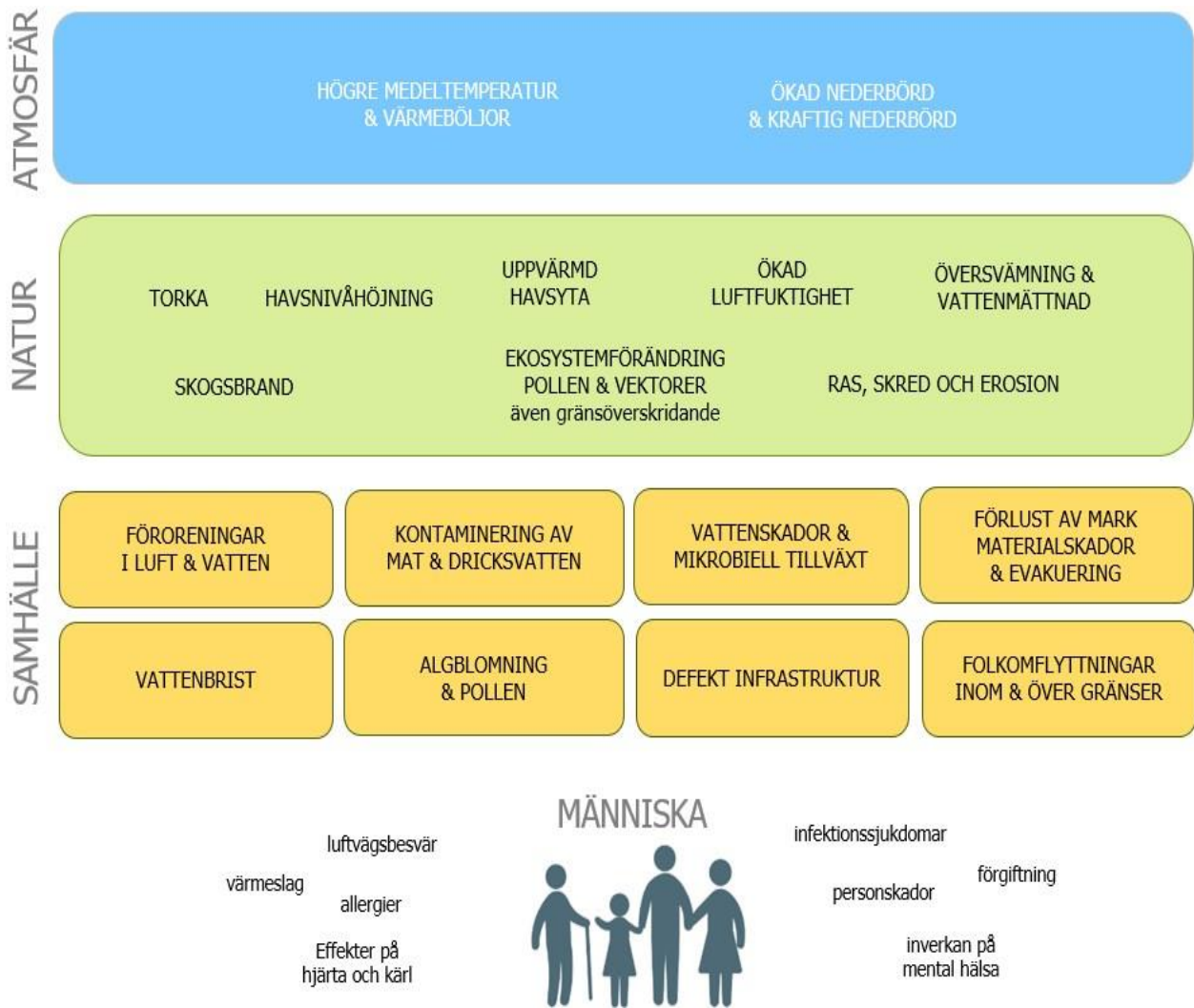
Mot bakgrund av de allvarliga klimatförändringarna enades världens länder 2015 om ett nytt globalt och rättsligt bindande klimatavtal, Parisavtalet, där alla länder åtar sig att bidra till att nå de övergripande målen (4):

- Den globala temperaturökningen ska begränsas till långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius jämfört med förindustriell nivå.
- Anpassningsförmågan till skadliga effekter av klimatförändringarna ska förbättras och motståndskraften mot klimatförändringarna främjas på ett sätt som inte hotar livsmedelsproduktionen.

Beslut togs också om att alla länder måste hjälpas åt med att sprida klimatrelaterad information och med att väcka allmänhetens medvetenhet och deltagande.

Till september 2018 har 195 av 197 länder undertecknat avtalet. Sverige undertecknade avtalet redan 2016.

Folkhälsomyndigheten har i sin handlingsplan för klimatanpassning år 2017 - 2020 (5) skapat en översiktlig bild av hur hälsan i Sverige påverkas av ett förändrat klimat. De mest tydliga förväntade hälsoeffekterna bland befolkningen av ett förändrat klimat är effekter på luftvägarna, värmeslag, allergier, effekter på hjärtkärlsystemet, infektionssjukdomar, förgiftning, personskador och inverkan på mental hälsa. Även om Sverige har bland Europas lägsta halter av luftföroreningar dör 7 600 personer i förtid varje år på grund av exponering för framförallt kvävedioxid och partiklar (6).



Figur 1. Bilden ger en översikt över hur väntade klimatförändringar kan komma att påverka människors hälsa, genom direkta eller indirekta effekter på natur och samhälle (5).

För att svara på klimatförändringarnas effekter på hälsan, måste hälso- och sjukvården arbeta utifrån två vägar. Den första är genom mildrande åtgärder (mitigation) som syftar till att reducera själva omfattningen av klimatförändringarna. Här ingår till exempel minskade utsläpp av växthusgaser. Den andra vägen är anpassning (adaption), vilket innebär insatser och olika åtgärder för att begränsa sjukvårdens sårbarhet gentemot en klimatförändring och dess påverkan.

Miljölagstiftningen i Sverige är samordnad i Miljöbalken vars mål är att främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra levande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö (7). Naturen är inte bara livsmiljö för människan utan har ett eget skyddsvärde. Många bestämmelser som ingick i tidigare miljölagstiftning har fått en vidare tillämpning med miljöbalken.

Miljöbalken berör alla typer av åtgärder, oavsett om de ingår i den enskildes dagliga liv eller i någon form av näringsverksamhet.

Miljöbalkens mål berör såväl människan som natur- och kulturmiljön, och är inriktat både på att begränsa nuvarande hälso- och miljöpåverkan och att skapa långsiktigt goda förhållanden. Att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling innebär att miljöstörningar hejdas, och att långsiktig hushållning med naturens resurser säkerställs. Lagstiftningen ska inspirera verksamhetsutövare att tänka och handla så att de förekommer lagstiftningens obligatoriska krav.

2. Sjuksköterskors ansvar

Sjuksköterskors etiska kod innebär att sjuksköterskor har ett delat ansvar med samhället för att initiera och främja insatser som tillgodoser allmänhetens, och i synnerhet sårbara befolkningsgruppers, hälsa och sociala behov. Sjuksköterskor ska verka för jämlikhet och social rättvisa när det gäller fördelningen av resurser, tillgång till hälso- och sjukvård och andra vård- och omsorgstjänster.

Sjuksköterskors internationella organisation, International Council of nurses (ICN), har uttalat att klimatförändringen utgör det enskilda största hotet mot den globala utvecklingen. Utvecklingen riskerar att underminera de senaste femtio årens folkhälsovinster (8). ICN anser att sjuksköterskor har ett gemensamt ansvar för att upprätthålla och skydda den naturliga miljön från utarmning, föroreningar, erosion och förstörelse. ICN uppmanar sjuksköterskor att aktivt bidra till att klimatförändringarna minskar samt att stödja människor och samhällen i världen att anpassa sig till dess effekter. Det behövs enligt ICN ett ledarskap från sjuksköterskor för att omedelbara åtgärder vidtas för att bygga klimattåliga hälso- och sjukvårdssystem.

3. ICNs uttalande om sjuksköterskor, klimatförändringar och hälsa

ICN anser att regeringar behöver minska klimatförändringarnas risker genom att främja miljövänlig teknik och industri samt investera i infrastruktur som minskar miljöpåverkan. Detta bör enligt ICN bland annat omfatta:

- Omställning av stadstransportsystem för att minska användning av motordrivna fordon för att minska luftföroreningarna i städerna, samt stödja fysisk aktivitet och psykisk hälsa.
- Åtgärder och stöd till individuella val för att uppnå måttlig konsumtion av animaliska produkter för att minska utsläppen av växthusgaser och förbättra folkhälsan.
- Investeringar i klimat- och folkhälsoforskning, samt förbättra kunskapen om klimatförändringarnas hälsoeffekter på lokal och nationell nivå.

ICN uppmanar nationella sjuksköterskeföreningar att i samarbete med landets regering bland annat:

- Arbeta för att sjuksköterskor på alla nivåer bidrar till att hälso-och sjukvårdsorganisationer arbetar för att mildra klimatförändringarna genom miljöpolicy och hållbara metoder.
- Delta i utvecklingen av nationella handlingsplaner och strategier för att begränsa, anpassa och skapa hållbara klimatstrategier.
- Öka medvetenheten om klimatförändringarnas hälsopåverkan och hur man utvärderar och hanterar klimatförändringarnas hälsorisker genom att utveckla policydokument.
- Integrera begreppet hållbarhet i omvårdnad och införa kunskap om klimatförändringarnas konsekvenser för hälsan i såväl utbildning som fortbildning.
- Samarbeta med hälso-och sjukvårdsorganisationer, miljö-och hälsoorganisationer samt andra grupper i det civila samhället som utvecklar strategier och program för sjukvårdens anpassning till klimatförändringarna.
- Samarbeta med media för att främja befolkningens medvetenhet om de skadliga hälsoeffekterna av klimatförändringarna och för att främja strategier som reducerar riskerna med ett förändrat klimat.

ICN uppmanar enskilda sjuksköterskor oavsett vad de arbetar med att:

- Förespråka policyer som främjar att hälso-och sjukvårdens miljöpåverkan från avfallshanteringen minskar.
- Engagera sig i miljö- och hälsokommittéer samt policyarbete som fokuserar på säkerhet och skydd av vårdpersonal, samt ledning- och styrning av hälso- och sjukvården.
- Bidra till att personer, familjer och samhället kan minska klimatavtrycken genom att göra hälsosamma val av levnadsvanor och förändra livsstil exempelvis genom ökad fysisk aktivitet, använda förnybar energi och förändra kosten.
- Delta i samhällets arbete för att bygga en motståndskraft mot effekterna av klimatförändringarna.

4. Svensk sjuksköterskeförenings arbete

Svensk sjuksköterskeförening anser att klimatfrågan ställer krav på åtgärder som både bidrar till att minska klimatförändringarna och förbereder befolkningen på klimatförändringarnas verkningar.

Svensk sjuksköterskeförening ska bidra till ett ekologiskt uthålligt samhälle och främja en utveckling som leder till en god livsmiljö och folkhälsa. Föreningen kan bli en betydelsefull kraft med särskilt fokus på befolkningens hälsa och sjuksköterskornas roll.

Ett fossilfritt samhälle gynnar både befolkningens hälsa och klimatet. Goda levnadsvanor med hälsosam kost, ökad vardagsmotion och minskat tobaksbruk ger mindre klimatpåverkan. Av det globala utsläppet av växthusgaser kommer 15-20 % från djurhållning och köttproduktion. Det innebär att köttkonsumtionen behöver minskas. Inrikes transporter svarar för nästan en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Infrastrukturen behöver gynna transportsätt som påverkar klimatet mindre negativt som kollektivtrafik och cykel för personresor. Tobaksproduktion och tobaksanvändning medför bland annat utsläpp av växthusgaser, avskogning och erosion, ohållbar användning av bekämpningsmedel, avfall från tillverkningen, giftiga cigarettfimpar och giftig miljö pga. tobaksrök.

Klimatförändringarna kräver en rad åtgärder men Svensk sjuksköterskeförening behöver prioritera vilka insatser föreningen kan göra inom områdena; påverkansarbete, föreningens interna arbete och stöd till sjuksköterskors insatser.

Påverkansarbete

Svensk sjuksköterskeförening ska driva opinionsarbete och visa på sambanden mellan klimatförändringar och hälsa samt delta i arbetet för att identifiera och initiera åtgärder som minskar klimatpåverkan och leder till förbättrad hälsa. Föreningen ska medverka i utvecklingen av nationella strategier för mitigation, adaptation och hållbara strategier för klimat och hälsa samt öka medvetenheten om klimatförändringarnas hälsoeffekter.

I opinionsarbetet prioriterar föreningen dessa krav:

- Infrastrukturen för transporter ska vara baserad på hållbara förnybara bränslen.
- Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster för att minska negativ påverkan på klimat och miljö samt människors hälsa.
- Hälso- och sjukvården ska anpassas till klimatförändringarna.
- Läkemedlens produktion, rening och återvinning ska vara hållbar. Generiska läkemedel ska uppfylla miljökrav.
- Upphandling till hälso- och sjukvården och förskrivning av läkemedel, hjälpmedel och medicintekniska produkter ska inbegripa ett hållbarhetsperspektiv och vara individuellt utprovade.
- Kunskap om klimatförändringar och konsekvenser för folkhälsan ska vara en integrerad del i sjuksköterskornas grund- och specialistutbildning.

Svensk sjuksköterskeföreningens åtagande

- Bedriva föreningens arbete på ett hållbart sett med stöd av klimatpolicy som reglerar resor, användning av digitala lösningar för möten i alla sammanhang där detta är möjligt, återvinning, hantering av plast och engångsmaterial, mat vid möten och konferenser, digital teknik, närproducerat, miljövänliga varor och tjänster samt fossilfria investeringar, *se bilaga*.

Stöd till sjuksköterskors insatser

- Arbeta för goda levnadsvanor som även gynnar klimatet avseende tobak, kost (råvaror, hantering, tillagning, transport), fysisk aktivitet samt närmiljö.
- Arbeta för hållbar förbrukning/återvinning/hantering inom hälso-och sjukvårdens verksamhet.
- Öka kunskap om hur vårdpersonal kan vidta resursbesparande åtgärder, arbeta resurssnålt samt återvinna material inom sjukvården.
- Bidra till att öka medvetenhet om den egen konsumtions betydelse för klimatet.
- Stödja och underlätta för patienter att göra val som främjar en hälsosam och god livsmiljö.
- Medvetengöra hygien- och smittskyddsrisiker som är förenade med ett varmare klimat.

Definitioner:

Klimat

Källa SMHI

Med klimat menas en beskrivning av vädrets långsiktiga egenskaper mätt med statistiska mått. Klimatet kan därför bara "observeras" indirekt, genom insamling och analys av väderobservationer under en längre tid.

Vanliga mått som används för att beskriva klimatet är medelvärden, varianser, maximum- och minimumvärden samt frekvenser av specificerade händelser. I Sverige har väderdata samlats in under ett par hundra år och en typisk klimatlängd som används i meteorologin är 30 år, men med hjälp av geologiska data kan man analysera klimatet för betydligt längre perioder än så.

Miljö

Källa Nationalencyklopedin

Miljö (av franska milieu "genomsnitt", "miljö", av mi "mitt" och lieu "plats") har flera betydelser. Med miljö kan menas omgivning eller omgivande förhållanden. Ordet används särskilt när det är fråga om när det är fråga om samspelet mellan omgivningen och däri verkande system, djur, växter eller andra organismer. Den fysiska och sociala miljön kan förklaras som organismens påverkan på sin omgivning och omgivningens påverkan på organismen.

Referenser

1. Regeringskansliet. (2015). *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling*. https://www.regeringen.se/49c2e4/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/agenda-2030/att-forandra-var-varld_agenda-2030-for-en-hallbar-utveckling.png.pdf
2. Intergovernmental panel of climate changes, IPCC, (2018). *Global warming of 1.5 °C - an IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. Summary for Policymakers*. http://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf
3. The Lancet commissions. (2015). Health and climate change: policy responses to protect public health. *Lancet*. 386:1861-9141.
4. Europeiska unionens officiella tidning (2015). *Parisavtalet*. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)&from=SV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019(01)&from=SV)
5. Folkhälsomyndigheten. (2017) *Folkhälsa i ett förändrat klimat. Handlingsplan för klimatanpassning 2017-2020*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/livsvillkor-levnadsvanor/halsoskydd-miljohalsa/handlingsplan-klimatanpassning-folkhalsomyndigheten.pdf>
6. M Gustafsson, B Forsberg, H Orru, S Åström, T Haben (2018) *Quantification of population exposure to NO₂, PM_{2.5} and PM₁₀ and estimated health impacts in Sweden 2010*. IVL Swedish Environmental Research Institute. <https://www.naturvardsverket.se/upload/samar-miljon/klimat-och-luft/utslapp/quantification-of-population-exposure-no2-mm.pdf>
7. SFS 1998:808. *Miljöbank*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet
8. International Council of Nurses, ICN, (2018). *Nurses, climate change and health, Position Statement* <https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN%20PS%20Nurses%252c%20climate%20change%20and%20health%20FINAL%20.pdf>

Svensk sjuksköterskeförenings miljöpolicy

1. Riktlinjer för resor

Resor i tjänsten ska företas på ett så klimatvänligt sätt som möjligt med hänsyn till kostnadseffektivitet, verksamhetens krav och förtroendevaldas/medarbetares förutsättningar och behov.

Resor ska endast företas när det fysiska mötet behövs. Det dagliga arbetet ska bedrivas på ett sådant sätt att klimathänsyn är en integrerad och naturlig del i arbets sättet. Detta innebär bland annat följande:

- * telefonmöten, videomöten och annan teknik ska övervägas som ett alternativ till resande såsom användning av digitala lösningar för möten i alla sammanhang där detta är möjligt.
- * planerade möten och besök ska meddelas deltagarna i god tid för att möjliggöra samåkning och planering av resan
- * möten, konferenser och liknande ska om möjligt planeras så att flera ärenden/besök kan genomföras under samma resa
- * det mest miljövänliga transportmedlet ska väljas, dock med hänsyn taget till säkerhet, kostnader och effektivitet
- * varje flygresor i tjänsten ska klimatkompenseras
- * övernattningar ska, när det är möjligt, bokas på anläggningar som är miljöcertifierade.

Medarbetare och varje person som arbetar på uppdrag av Svensk sjuksköterskeförening ansvarar för att resor i tjänsten sker på ett sätt som är i överensstämmelse med dessa riktlinjer.

2. Riktlinjer för aktiviteter i verksamheten

Verksamheten ska bedrivas så att klimat- och miljöhänsyn är en integrerad och naturlig del av arbetet. Detta innebär bland annat att vi ska:

- * ta klimat- och miljöhänsyn i planering, genomförande och presentation av projekt
- * göra medvetna klimat- och miljöval vid inköp av gåvor/presenter, profilprodukter, bidrag, måltider, förbrukningsmaterial och transporter m.m. i samband med kurser, konferenser, workshops, möten och övrig verksamhet
- * välja anläggning/arrangör som är miljöcertifierade
- * välja närproducerade produkter och ta hänsyn till säsongens produkter vid beställning av förtäring samt avstå från flaskvatten. Alltid servera en vegetarisk måltid på konferenser och möten samt i övrigt enbart servera svenskt kött eller fisk som är certifierad av MSC, ASC eller KRAV.
- * uppmana deltagarna att resa klimatvänligt

- * minimera utskrifter/kopior och använda dubbelsidig utskrift/kopiering i så stor utsträckning som möjligt
- * undvika fysiska utskick av informationsmaterial till förmån för elektronisk spridning som e-post och kommunikation via nyhetsbrev och hemsida
- * samordna transporter och leveranser samt använda digitalöverföring där det är lämpligt.

3. Riktlinjer för inköp av produkter och tjänster

Flera nationella och internationella organisationer har utvecklat system för klimat- och miljömärkning av varor och tjänster. Bland dessa kan nämnas TCO-märkning, KRAV-märkning, Svanenmärkning och Bra Miljöval. Därutöver finns bland annat miljöcertifiering ISO 14001, ett märkningssystem som täcker in fler aspekter än klimat- och miljökrav. Vid val av produkter och tjänster ska vi:

- * välja klimat- och miljövänliga alternativ vid inköp av papper, kontorsmateriel, förbrukningsprodukter till skrivare och kopiatorer
- * kräva, i så hög utsträckning som möjligt, att leverantörer och samarbetspartners är miljöcertifierade/har klimat- och miljöpolicy eller motsvarande
- * välja leverantörer för publikationer och informationsmaterial som är miljöcertifierade eller som på annat sätt tar uttalat klimat- och miljöhänsyn i sin produktion och i valet av material.
- * minska användningen av engångsartiklar och plast

4. Riktlinjer för Svensk sjuksköterskeförenings fastigheter

Svensk sjuksköterskeförening arbetar för att föreningens fastigheter ska uppfylla klimatkrav. Det innebär att vi ska:

- * gå igenom fastigheterna regelbundet med avsikt att minska energiförbrukning samt att i val av el i så hög utsträckning som möjligt välja förnyelsebara energikällor
- * att i samband med renovering och ombyggnation välja miljövänliga material och effektiv energiförbrukning med hänsyn taget till kostnader
- * välja klimat- och miljövänliga alternativ vid inköp av förbrukningsvaror
- * välja närproducerade eller ekologiskt odlade produkter samt ta hänsyn till säsongens produkter vid beställning och inköp av förtäring.
- * Källsortera, återvinna och återanvända material i så stor utsträckning som möjligt

5. Investeringar

- * Föreningens investeringar i eget kapital samt av föreningen förvaltade fonder ska vara fossilfria. Fossilfria bolag definieras som bolag som inte utvinna fossila bränslen. Mer än 5% av bolagets totala omsättning får inte vara inblandad i utvinning av olja, kol och gas.